

RAPPORT 2008/8
FÖREKOMSTEN AV ÄNGSNÄTFJÄRIL
Melitaea cinxia på norra Gräsö och Örskär

Petter Haldén

FÖRFATTARE

Petter Haldén

FOTO FRAMSIDA

Ängsnätfjäril, Petter Haldén

KARTOR

Pers Stolpe

© Lantmäteriet 2008, SGU Länsstyrelsen

PRODUKTION OCH LAYOUT

Upplandsstiftelsen

KONTAKT UPPLANDSSTIFTELSEN

Telefon 018-611 62 71

Hemsida www.upplandsstiftelsen.se

© Upplandsstiftelsen 2008

Arbetet har utförts på uppdrag av Upplandsstiftelsen
och finansierats av projekt Roslagshagar.

Bakgrund

Jag är fågelskådare från Uppsala med ett nyvaknat fjärilsintresse. Sedan ett år arbetar jag som rådgivare i Naturvårdsfrågor i jordbruket på Hushållningssällskapet i Uppsala. Kollegor där är Olle Kvarnbäck och Sören Eriksson. Tidigare har jag för samma arbetsgivare arbetat i Västmanland som växtodlingsrådgivare.

Observationer 2008

Mina föräldrar har fritidshus i Gubbamossa, Norrboda, Gräsö och jag har själv hus på Örskär. Med anledning av att det i boken "Sällsynta fjärilar i Uppsala Län" står att "ängsnätfjärilen i länet bara finns kvar på Örskär och möjligen i Norrboda" blev jag sporrad att leta efter arten i mina andra hemtrakter. Vid ett besök på Örskär 25/5 såg jag en individ i Kristineberg. Fyndet inspirerade mig att på väg hem från Örskär svänga ned mot sågen i Norrboda på Gräsö. Jag hann inte mer än kliva ur bilen förrän jag såg ytterligare en individ. I närområdet fanns ytterligare minst två fjärilar som födosökte på blommor. Denna dag hade jag min tvååriga dotter med i bilen så jag kunde inte göra mycket mer än att konstatera att den flög där. Kommande helg (31/5-1/6) och helgen därefter (7-8/6) gjorde jag mer ambitiösa försök att leta och hittade den då på ytterligare ett 15-tal platser runt Norrboda (se karta 1). Parning iaktogs på flera platser helgen 31/5-1/6 (se bild).

Kopulerande ängsnätfjärilar, Norrboda, Gräsö 31/5 2008. © Petter Haldén

Jag har markerat på kartan var jag har gjort observationer med blåa prickar och även med röda prickar där jag inte har sett arten trots att det är skaplig miljö. Den starkaste förekomsten fanns helgen 31/5-1/6. Helgen 7-8/6 så var fjärilarna ganska slitna och toppen var så vitt jag kan bedöma nådd. Som framgår såg jag även ängsnätfjäril i Söderboda (2 st på en plats). Antalen är i allmänhet 1-5 per plats. Totalt bedömer jag att jag sett ca 50 individer på dessa platser. I stort sett alla lämpliga biotoper som besöktes mellan Gubbamossa och Norrboda by hyste ängsnätfjäril. Förmodligen var det den vanligast påträffade fjärilen 31/5-8/6.

Biotopmässigt så såg jag fjärilar i de flesta öppna gräsmarker dock ej i betade sådana (senare påträffades dock larvbon i rator i betesmarker). Fjärilar sågs också på kattfot och solvända m.fl. arter på mina föräldrars sommarstugetomt. Jag är ingen vidare botaniker men helgen 31/5-1/6 såg jag flest fjärilar på eller i omedelbar anslutning till marker med mycket svartkämpar, helgen därefter (7-8/6) hade jag dock flest obsar på torrare delar av ohävdade betesmarker eller gamla vallar där det växte mycket hundkäx. Fjärilarna sågs då dels på hundkäx men även på jungfrulin och smörblomma. Eftersom fjärilarna var mer slitna denna helg så är min tolkning att de var mest aktiva i parningen 31/5-1/6.

Övriga observationer

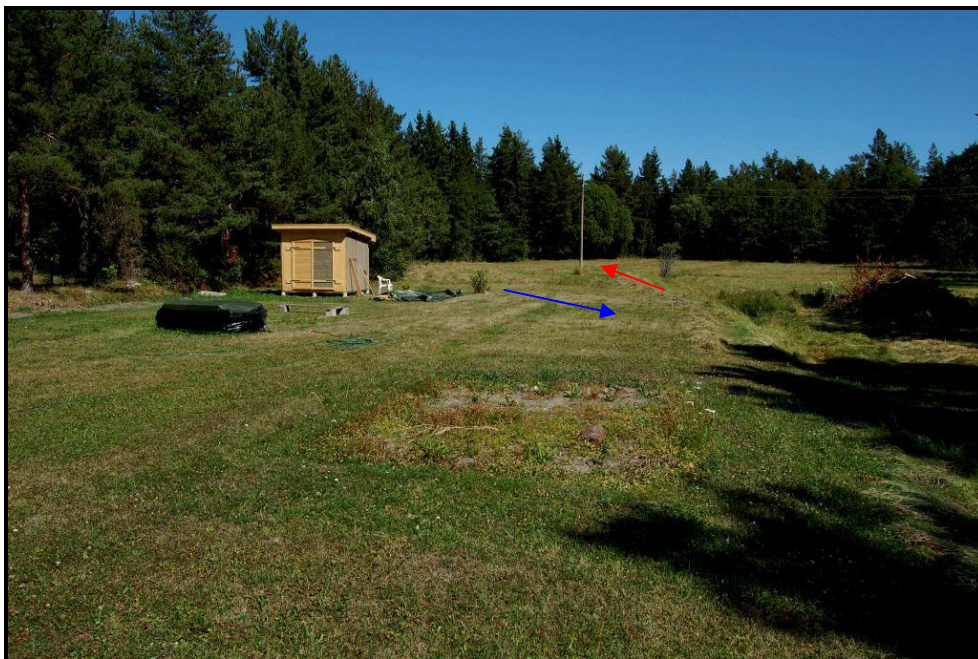
Jörgen Wissman var och hälsade på den 7/6 och han såg på egen hand några ängsnätfjärilar i lämplig miljö i Norrboda hamn. För Örskärs del så hade jag en fjäril i Kristineberg den 25/5 men hade inte tid att leta mer då. Helgen 6-8/6 var Martin Irestedt på Örskär och enligt honom var ängsnätfjäril spridd i öns torra gräsmarker då. I artportalen för småkryp finns observationer av enstaka exemplar i tidsrymden 12-22/6 av tre olika observatörer. Från 2007 finns observationer den 5/6 och 20/6 från Örskär. Från den 26/4 samma år och plats finns även en larv dokumenterad i artportalen för småkryp. Från 2006 finns en observation den 11/6 om 51-100 exemplar i Norrboda hamn, dock utan dokumentation. Dessa är de enda fynd av arten från Uppsala län som finns inlagda i artportalen för småkryp.

Närmaste kända förekomster i modern tid enligt artportalen för småkryp är i Häverö och Väddö församlingar i norra delen av Stockholms län. Avståndet till Norrboda från Häverö är drygt 40 km.

Larvbon

Tillsammans med Jan Wärnbäck besökte jag en torräng strax N Gubbamossa i slutet av juli för att titta på olika bastardsvärmare, silversmygare och pärlmorfjärilar. Vid det tillfället passerade vi över den äng där jag haft den rikaste förekomsten av ängsnätfjäril under våren. Den alerte Wärnbäck uppmärksammade då ett vitt ”ludd” på marken som vid närmare examination visade sig innehålla ett tjugotal nätfjärilslarver! Vi antog förstås att det rörde sig om ängsnätfjärilslarver och detta kunde senare konfirmeras av litteratur och Bo Söderström.

På platsen hittades ytterligare ett larvbo. När jag fått upp ögonen för larvbon kunde jag hitta ytterligare sex i mina föräldrars gräsmatta och tre på en äng i direkt anslutning till mina föräldrars tomt (se bild).

Sommarstugetomt i Gubbamossa, Norrboda, Gräsö. Juli 2008 © Petter Haldén
Blå pil markerar plats med larvbon i gräsmatta. Röd pil markerar ungefärlig plats på intilliggande äng

Senare i juli hittade jag fler larvbon på ytterligare tre platser i Norrboda, samtliga platser är markerade med grönt på karta 2. På varje plats varierade antalet funna bon mellan 1-6. Totalt påträffades 16 bon med levande larver i under juli och augusti. Samtliga utom två larvbon fanns på svartkämpar och det var tydligt att larverna åt av svartkämparna. (se bild).

Larv av ängsnätjäril på svartkämpar, Gubbamossa, Norrboda, Gräsö juli 2008 © Petter Haldén

De två larvbon som inte fanns på svartkämpar fanns på rödklint samt något gräs som jag inte kunde bestämma.

Övriga arter

Under sommaren konstaterades silversmygare flyga rikligt både på Örskär och Norra Gräsö. På tistlar i Gubbamosa sågs också två exemplar av sexfläckig bastardsvärmare *Zygaena filipendulae* som numera är sällsynt i Roslagen, blott fyra fynd från Östhammars kommun finns i artportalen för småkryp (se bild). Även mindre och bredbrämrad bastardsvärmare iakttoogs.

sexfläckig bastardsvärmare *Zygaena filipendulae* Norrboda, Gräsö juli 2008 © Petter Haldén

Sammanfattning:

Det står i "Sällsynta fjärilar i Uppsala län" att ängsnätfjäril möjligen finns kvar i Norrboda. Jag är glad att bekräfta detta och även kunna tillägga att det finns en förekomst i Söderboda. Enligt litteraturen skall artens förekomst kulminera under tredje veckan i juni. I och med att artens utbredning i Sverige i huvudsak är sydlig (Örskär verkar vara nordligaste förekomsten) ligger det nära till hands att anta att arten därför åtminstone inte skulle ha en flygtid som kulminerar innan den tredje veckan i juni. Trots detta så är de allra flesta fynden 2006-2008 betydligt tidigare. Att arten flyger redan 25/5 både på Örskär och Gräsö måste ses som remarkabelt. Det ligger också nära till hands att tro att arten har eftersökts vid fel tid på året och att populationen på Gräsö därför har underskattats.

Med ledning av detta skulle jag under 2009 gärna göra en mer heltäckande inventering av artens förekomst på Gräsö. Mer om det i separat dokument.

Melitaea cinxia, ängsnätfjäril, Petter Haldén rapport 2008

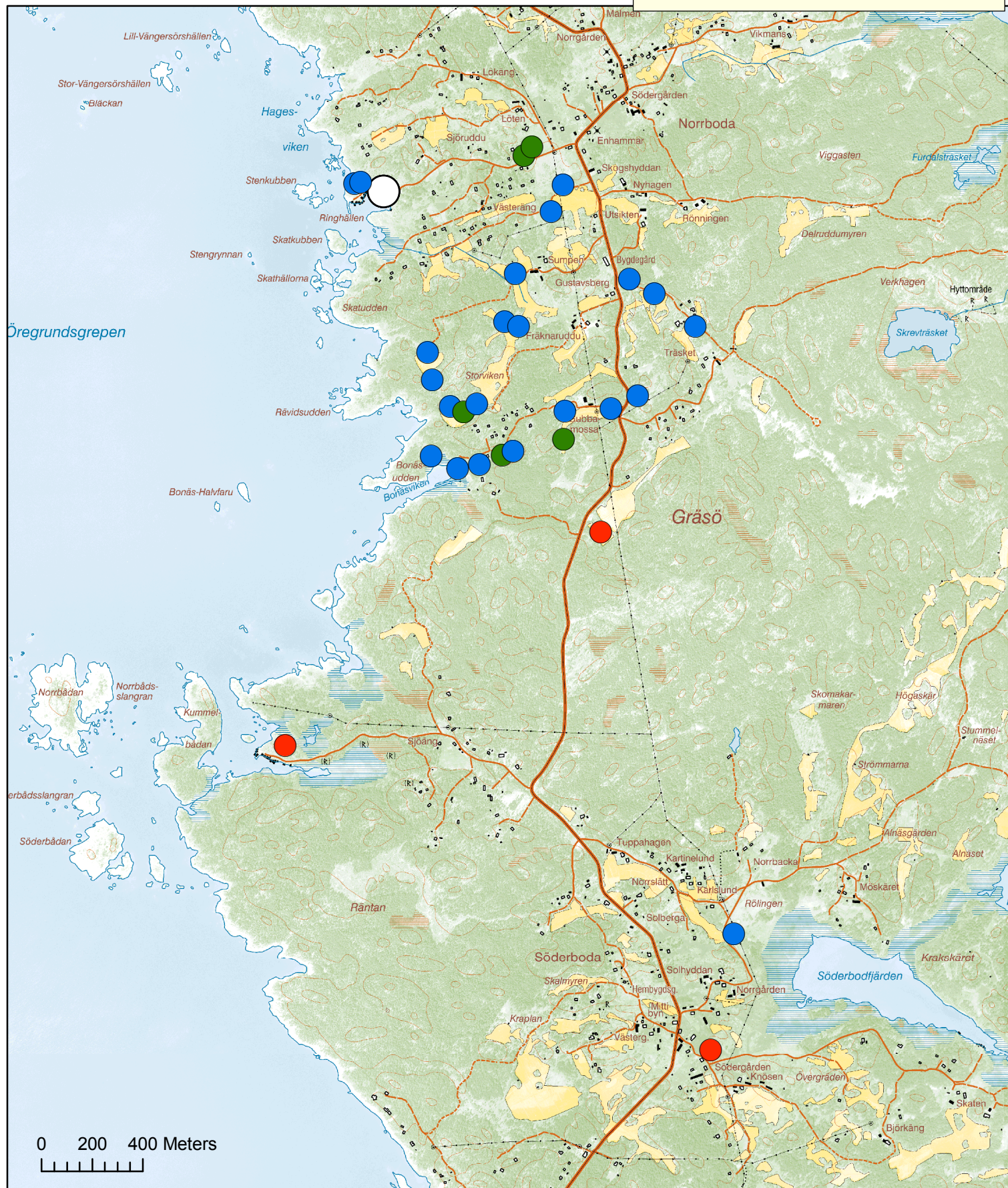
Ängsnätfjäril_lokaler_PetterHalden2008

Stadium

- adult fjäril
- eftersökt ej funnen adult fjäril
- larvbo

Insektsatlas, enda äldre fyndet

- Melitaea cinxia

Projekt Roslagshagar är ett samarbete mellan Upplandsstiftelsen och Världsnaturfonden (WWF). Projektets syfte är att bevara och utveckla kulturlandskapet i norra Roslagen. Arbetet bedrivs i samverkan med djurhållare, markägare, länsstyrelsen m fl. Med stöd av projektet har stora arealer ängs och hagmarker längs roslagskusten restaurerats och åter börjat betas. Arbetet bidrar till att bevara ett av Sveriges värdefullaste kulturlandskap och att rädda en mångfald av växt- och djurarter i marker som tidigare riskerat att växa igen.

NATURVÅRD & FRILUFTSLIV

Box 26074, 750 26 Uppsala
info@upplandsstiftelsen.se
www.upplandsstiftelsen.se